

2020. szeptemberi mérnök évfordulók, emlénapok + **programok**

A korona-vírus járvány miatt valamennyi korábban meghirdetett szakmai-program lemondásra, vagy az online térbe került!

1. – 280 éve született Csernák László fizikus

Pápán született Csernák (Chernac) László (1740-1816) magyar származású matematikus, fizikus, orvos- és bölcselkedő. A debreceni kollégiumban tanult, később ott is tanított, majd külföldre ment tanulmányútra. Sorra látogatta a zürichi, bécsi, bázeli, torinói, utrechti, göttingai és a groningeni egyetemeket. 1775-től a hollandiai Deventer gimnáziumi tanára, majd rektora lesz. Matematikát, fizikát, metafizikát, hidrosztatikát, logikát, filozófiát, teológiát, asztronómiát tanított. Több értekezést publikált. Fizikai művei a halmazállapot-változás és a látens hő kérdéskörében született, de Franklin elméletének kritikájával is foglalkozott tanulmányaiban. Fő munkája az egész számok törzstényezőkre való felbontását megadó táblázata volt, első az akkori világban, ami egymillió feletti számot tartalmazott („Cribrum Arithmeticum” című törzsszámtáblázat). Magyarországra 62 példányt küldött az általa készített táblázatból, ebből Debrecenbe hét példányt. 1811-ben saját költségén adta ki a több mint ezer oldalas táblázatot. Jelentősége abban áll, hogy ez volt az első ilyen jellegű mű, amely egymillióig megadta ezen tényezőket. A mű digitalizált változata bekerült az Akadémiai Könyvtár Repozitóriumába.

4. – 125 éve született Irsy László mérnök

Somlójenőn született vitéz Irsy László (1895-1981) építészmérnök, építészeti szakíró, akinek családneve 1930-ig Irsik volt. Oklevelet 1921-ben a Műegyetemen szerezte, ahol 1922 és 1929 között tanársegéd, majd adjunktus volt. 1929-től a budapesti felső építőiskola tanára, 1935 és 1936 között igazgatója volt. 1930-ban kapott vitézi címet. 1936-37-ben az Iparügyi Minisztérium XV. ügyosztályának helyettes vezetőjeként szolgált. 1937-től a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alelnöke volt. 1940 és 1944 között a Magyar Építőművészet c. folyóiratot szerkesztette. 28 tervpályázaton nyert díjat. 1950-től az Erőmű Tervező Iroda (ERŐTERV) építésze, irodavezetője, majd főépítésze volt nyugalomba vonulásáig. Számos templom köztük a veszprémi Margit-templom, középület és lakóház fűződik nevéhez. Ő építette az Ajkai Timföldgyár és Alumíniumkohót és annak lakótelepét.

4. – 80 éves az első színes televíziós kép továbbítása

1940-ben e napon, a világon először sikerült elektronikus úton színes televíziós képet továbbítani. Az eljárást Peter C. Goldmark, a Budapesten született Goldmark Péter Károly (1906-1977) mérnök-fizikus, a „telekommunikáció Edisonja” vezetésével fejlesztette ki az amerikai Columbia Broadcasting System (CBS). Goldmark dolgozta ki az első használható színes-tévé-szabványt a CBS cégnél (1940), ő találta fel a mikrobarázdás lemezt (1944), s úrtávközlési alkalmazások fejlesztőjeként is tevékenykedett. 1977-ben megkapta az Amerikai Egyesült Államok (USA) elnökétől a tudományos munkáért járó legrangosabb elismerést, a National Medal of Science kitüntetést.

5. – 120 éve született Karácsony László mérnök

Budapesten született Karácsony László (1900-1985) vegyészmérnök. 1936-tól 1959-ig az Országos Gabona- és Liszt-kísérleti Intézet osztályvezetője volt, majd a Szabványügyi Hivatal főmérnöke lett. Kiemelkedő oktatói tevékenységet fejtett ki a Műegyetemen, a Gazdasági és Műszaki Akadémián és az Agrártudományi Egyetemen.

8. – 110 éves a budai Erzsébet-kilátótorony

Közismert kirándulóhely a Budai-hegységbe tartozó kupola formájú János-hegy tetején áll a Schulek Frigyes tervei alapján kőből épített Erzsébet-kilátótorony. 1908 tavaszán indult az építkezés vezetője Kluczinger Pál volt. 1910. szeptember 8-án adták át a közönségnek. Ez az építmény az akkori Európa egyik leghatalmasabb ilyen jellegű építménye volt.

12. – 100 éve született Bácskai Gyula mérnök

Szegeden született Bácskai Gyula (1920-1973) vegyészmérnök, tanár, a kémiai tudományok kandidátusa. Oklevelet a szegedi egyetemen szerzett, 1946-ban ott doktorált. Ugyanott dolgozott, majd 1948-ban Veszprémbe került, ahol korrózió-kutató laboratóriumot szervezett, amely később beolvadt a NEVIKI-be, ahol 1950-1971 között a korróziós osztály vezetője volt. Közben a Veszprémi Vegyipari Egyetemen docens, 1968-tól pedig egyetemi tanár volt. A korrózió megelőzés és a vason keletkező kémiai védőrétegek korrózió-gátló hatása témakörben több értékes szakközleménye jelent meg.

13. – 180 éve született Roller Mátyás mérnök, csillagász

A Pest megyei Ürömben született Roller Mátyás (1840-1898) tanító, majd egyetemi tanársegéd. Tanítói oklevelet szerzett, majd hatévi tanítás után, 1864-ben állását feladva beiratkozott a Polytechnikumba, ahol gépészmérnöki tanulmányokat folytatott. 1868-ban, közvetlenül oklevelének megszerzése után már tanársegédként alkalmazták; e két éves időszakban fordult érdeklődése a csillagászat felé. 1870-től polgári iskolai igazgatóvá nevezték ki, de tudományos tevékenységét ezután is folytatta. Főként üstökös pályákkal, üstökös statisztikával és földrajzi helymeghatározásokkal foglalkozott. Elsőként mutatta ki a rövid periódusú üstökösök fél nagytengelyének bolygó távolságok szerinti csoportosulását. Részt vett Magyarország földmágneses felmérésében. Számos közleménye jelent meg az Akadémiai Értesítőben (pl. *A bolygók befolyásairól az üstökösök járására*, 1870; *A naprendszer tovamoszulásáról az üstökös pályákból ítélve*, 1870), illetve a Természettudományi Közlönyben (pl. *A Volga folyam jégviszonyai, vízállása és az erdőirtások*, 1870; *Az évi középhőmérséklet és a halálozások*, 1872).

17. – 180 éve született Schlauch Imre építész

Pécs meghatározó építész személyisége, Schlauch Imre (1840-1904) tervezte a város középületeinek túlnyomó részét, így a színházat, a Nemzeti Casinót, az Iparkamarát is. Néhány nevezetes, különlegesen szép alkotása: a neorokokó faragványokkal és Zsolnay kerámiával díszített Szerecsen patika, a szecessziós Nádor Szálló és a román és gótikus elemeket tartalmazó, eklektikus református templom. A századforduló idején nagy munkanélküliség volt Pécsen is; Schlauch szociális érzékenységre jellemző, hogy kipróbált építómunkásit nem bocsátotta el, hanem saját vállalkozásba fogott és felépítette a „Schlauch telepet” a vasútállomás közelében.

27. – Turizmus, idegenforgalom világnapja

Az Idegenforgalmi Világszervezet határozata alapján 1980 óta e napon ünneplik a turizmus világnapját. Az esemény célja, hogy felhívja a hazai és nemzetközi közönség, a döntéshozók figyelmét a turizmusnak a társadalmi, kulturális értékek megőrzésében, és a politikai, gazdasági életben betöltött szerepére.

28. – 160 éve született Székely Salamon mérnök

Győrben született Székely Salamon (1860-1936) vegyészmérnök, az Országos Chemiai Intézet vezető munkatársa. Egyetemi tanulmányait Bécsben végezte 1884-ben. 1891-ben az Országos Chemiai Intézet segédvegyésze, 1905-ben fővegyésszé, 1917-ben kísérletügyi igazgatóvá, majd 1922-ben kísérletügyi főigazgatóvá nevezték ki. Főként a tej és tejtermékek termelési és vizsgálati kérdéseivel foglalkozott; eljárása alapján készült Budapesten és külföldön tehéntejből az anyatejjel azonos összetételű Székely-féle gyermektej (1899). Munkái alapján indult meg hazánkban a minőségi vajtermelés és juhtúrógyártás.

30. – Helyi önkormányzatok napja

2000. június 13-án az Országgyűlés a helyi önkormányzatok napjává nyilvánította szeptember 30-át, az 1990-es első helyhatósági választások emlékére.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - tudosnaplár.kfki.hu*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök